

פנינה לשבת שופטים תשע"ח

בפנימיות הפרשה
(הרב אברהם מרדכי גוטליב שליט"א)

"צדק צדק תרדף למען תחיה וירשת את הארץ אשר ה' א-להיך נתן לך."

שואל ה"ברכת שלום" זצ"ל – מה הקשר בין "צדק צדק תרדף" ל"למען תחיה וירשת את הארץ"? וכי לאדם שאין צדק לא מגיעה לו ירושת הארץ? תשובה: אדם צריך לרדוף אחר צדק, זאת אומרת לרדוף אחרי דביקות ה' במוחא ובליב, לכן כתוב פעמיים "צדק צדק". אבל אדם רואה שהוא לא מסוגל ללכת לא במוחא ולא בליבא... אדם מצד עצמו לא מסוגל לקבל עול מלכות שמים למעלה הדעת, ואדם לא מסוגל ללכת באהבת חברים באמת, אם הקב"ה לא יעזור לו.

זה שאומר – אתה מצדך תרדוף וע"י זה שתרדוף תזכה לירשת הארץ. הנרנ"חי [נפש, רוח, נשמה, חיה, יחידה] המובטחים לאדם נקראים "ירשת הארץ"... יוצא כי אם לא תרדוף מהיכן יהיו לך כלים לירשת הארץ? דווקא ע"י זה שאדם מנסה ולא מצליח מטעם עצמו אז מקבל כלים להשיג את ירושת הארץ העליונה.

נמצא בכוונה תחילה לא נותנים לאדם שיצליח, להפך – ככל שאדם משתדל יותר הוא רואה את גודל שפלותו, חז ההתקדמות כי נבנה כלי לישועת ה', ואחר כך הקב"ה ישפיע לתוך הכלי הזה. ואין דרך אחרת.

פניני שירה
(הרב דניאל שוסטר)

שיר ידידות

טהרה - דרשתי, ולך תהיה עדנה

ואת כתר - חבוש לה אתה! ליפה עדינה

זאת הקטורה, בנחת ליוצרה, מור ולבונה

כשיכור, נפשי לה, ולא מיינה

"שחורה" - אמרתי להם, אך ידעתי אני כי לבנבנה

"תורה" - שמה התמימה, למד בטהרה ודע ענינה.

מחשבה פנימית (יואל אופנהיימר)

"כי תבא אל הארץ אשר ה' אלהיך נתן לך וירשתה וישבתה בה ואמרת אשימה עלי מלך ככל הגוים אשר סביבתי." (דברים יז, יד)

פשט הפסוק:

לעם ישראל אפשרות להמליך מלך לאחר הכניסה לארץ ישראל.

האגדה על הפסוק: (דברים רבה פרשת שופטים פרשה ה)

כתוב [בפסוק שלנו]: "אשימה עלי מלך". רבותינו אמרו: אמר הקב"ה בעולם הזה בקשתם מלכים ועמדו המלכים מישראל והפילו אתכם בחרב, שאול הפילם בהר הגלבוע, מנין? "נס ישראל לפני פלשתים וגם מגפה גדולה היתה בעם" (שמואל א' ד). דוד נתן מגפה שנאמר: "ויתן ה' דבר בישראל" (שמואל ב' כד), אחאב עצר עליהן את הגשמים שנאמר: "אם יהיה השנים האלה טל ומטר כי אם לפי דברי" (מלכים א' ז). צדקיהו החריב את בית המקדש. כיון שראו ישראל מה הגיע מתחת ידי מלכיהם, התחילו צווחין הכל אין אנו מבקשין מלך ישראל, למלכנו הראשון אנו מבקשין "כי ה' שפטנו ה' מחקקנו ה' מלכנו הוא יושיענו" (ישעיה לג). אמר להם הקב"ה חייכם כך אני עושה, מנין? שנאמר "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד" (זכריה יד).

נקודות למחשבה:

הפסוק שלנו פותח את הלכות המלך על פי תורת ישראל, אך מעלה גם שאלה: האם המלכת מלך היא רשות או מצווה? על פי פרשנות ה"אור החיים" [רבי חיים בן משה אבן עטר – מאה ה-18] קיימים רמזים לכאן ולכאן בפסוקים עצמם. המילים "כי תבא" ו"ואמרת" מרמזים על מצב אפשרי ולא מוכרע מראש, כאשר העם מבקש להמליך על עצמו מלך. הרמב"ן מרחיק לכת עוד יותר ומציע שמדובר בנבואה מדוייקת, שתתגשם בעתיד כשיבקשו משמואל הנביא להמליך את שאול במילים כמעט זהות לאלה של הפסוק שלנו: "שימה לנו מלך לשפטנו ככל הגוים" (שמואל א' ח). מנגד, בפסוק הבא כתוב: "שום תשים עליך מלך אשר יבחר ה' אלהיך". אם העם רוצה מלך, קיים צווי שיהיה נבחר הקב"ה, ובעל מידות טובות. בנוסף מונה התורה שורה של הגבלות לבל יאסוף עושר ורכוש מופרז, "לבלתי רום לבבו מאחיו ולבלתי סור מן המצוה".

ה"אור החיים" מסביר את הגישה האמביבלנטית של התורה כלפי מוסד המלוכה. מהצד השלילי, קיים חשש שהעם "המבטח בו להנהיג המלחמות בעוצם חכמתו ולצאת כגבור ביום קרב". העם עלול לתת את כל אמונתו ובטחונו בידי המלך, וליחס את הצלחתו המדינית או הצבאית לכישורי המנהיגות שלו ולא להשגחה האלוהית. האגדה שלנו מקפידה להזכיר את כל האסונות שהמלכים גרמו לעם ישראל, ומנבאת שבסוף יזנח העם את עניין המלוכה. מהצד החיובי, מלך כשר ואהוב על ה' יכול בהצלחותיו להרים קרנו של ישראל "ודבר זה הוא חן ושכל טוב בעיני אלהים ואדם".

אולם הבעיה המרכזית הטמונה במלוכה, מקופלת במילים "ככל הגוים אשר סביבתי". הבקשה של עם ישראל להעתיק את צורות המשטר של הגוים, עומדת בניגוד להשגחה הייחודית והמתמדת של הקב"ה על עמו. כשישראל ראויים לכך, מספיק להם הנהגה של שופט או נביא. המדרגה הדרושה מיהושע, שהנהיג את עם ישראל בכניסתם לארץ היא: "איש אשר רוח [ה'] בו". כאשר העם נופל למדרגה נמוכה יותר, הוא זקוק למלך בשר ודם כמו כל הגוים. במילים אחרות, קיים יחס ישיר בין הרמה הרוחנית של עם ישראל לבין סוג המנהיגות הראויה לו. אבל באחרית הימים מבטיחה הנבואה: "והיה ה' למלך על כל הארץ ביום ההוא יהיה ה' אחד ושמו אחד".

דיבורי נשמה (הרב דניאל שוסטר)

"שופטים ושוטרים תתן לך בכל שעריך".

ודרשו בספרים ש'שעריך' הכוונה על שערי הנפש – העיניים, הפה, האף והאזניים, שצריך לשומרם בקדושה וטהרה. ונדקדק בשני העניינים 'שופטים' ו'שוטרים'. שוטר כלפי עצמינו - שלא לקבל להנאתנו, בבחינת "טובה מרדות אחת בליבו של אדם", שזה עניין 'השוטר' שהוא כח של דין, שענינו אנו משתמשים ב'שערינו' לעכב. 'ושופט' בעיקר כלפי סובבינו, לשפוט אותם ולדון אותם לכף זכות, שהם שתי עבודות של 'מוחא' ו'ליבא'. מוח הוא יותר עבודה של 'רעיון' של מחשבות שזה קשור ל'שופט', ו'שוטר' קשור יותר לעבודת ה'ליבא' במלחמה נגד תאוות בהמיות.

אפשר לרמז שהמלה שופט אותיות 'פשוט', ופשוט הוא בלתי מורכב. שכח השפיטה הנכון הוא לפרק את כל המצבים ולעלות עד השורש הפשוט, ששם הכל טוב, בבחי' משפטו של הקב"ה, שרואה ודן לכף זכות תמיד.

פניני דיומא (הרב מנחם סוכות)

להתקדם.

לשם, במילה אחת, דוחפת אותנו כל התרבות העכשווית. לשאוף ליותר כסף, הצלחה, כבוד, הישגים, וכן, גם ל"התקדם" רוחנית. אף פעם לא מספיק לנו מה שיש לנו ואיך שאנחנו.

בפרשת השבוע אנחנו לומדים "תמים תהיה עם ה' אלקיך,

כי הגוים האלה, אשר אתה יורש אותם, אל מעננים ואל קסמים ישמעו,

ואתה, לא כן נתן לך ה' אלקיך".

תפסיקו לחפש טכניקות בשביל להיות רוחניים יותר. הרוחניות אינה מסע החוצה, היא מסע פנימה. אתם בכלל לא צריכים ללכת לשום מקום. ממש ההפך, תהיו, תתחברו למי שאתם, לקדושה עמה נבראתם.

היום הגדול ביותר ביהדות הוא דווקא השבת, היום בו אין עשיה. היום בו "אל ייצא איש ממקומו", בו אנחנו נעצרים ומבינים כמה כבר יש לנו, כמה המהות שלנו, המקום שלנו, הוא טוב.

שבת שלום חברות וחברים יקרים. שנזכה להיות אנחנו, שנזכה לשמוח במי שאנחנו ובמה שיש בנו.

פניני בינה (יפעת אדלר)

"לך אמר ליבי בקשו פני את פניך ה' אבקש." (תהילים כ"ז)

בחודש אלול אנחנו אומרים את מזמור כ"ז בתהילים "לדוד ה' אורי וישעי". במזמור זה מבקש דוד המלך "לך אמר ליבי בקשו פני את פניך ה' אבקש". לקב"ה אין גוף ואין דמות הגוף, אז מה המשמעות של "פני ה'?" מסביר בעל הסולם: "ומתחילה נבין מה הפירוש של הפנים של השי"ת, שהכתוב אומר עליו 'והסתרת פני'. ותבין זה בדומה לאדם, בשעה שרואה הפנים של חברו מכירו תיכף, מה שאין כן ברואהו דרך אחריו, כי אז אינו בטוח בהכרתו, ועלול להיות בספק אולי אחר הוא, ואינו חברו. וכן הדבר שלפנינו, כי הכול יודעים ומטיב עם בריותיו אשר ברא כמתנת ידו טוב הוא, ומדרך הטוב להיטיב, ולפיכך בשעה שהשי"ת הולך ומטיב עם בריותיו אשר ברא כמתנת ידו הרחבה, נבחן זה, שפניו ית' מגולות לבריותיו, כי אז הכול יודעים ומכירים אותו בהיותו מתנהג כראוי לשמו ית', כמו שנתבאר לעיל בדבר ההשגחה הגלויה, עש"ה." (הקדמה לתלמוד עשר הספירות, מז)

ה' ברא את העולם כדי להיטיב לנבראים. כשאנחנו רואים את פני ה' אנחנו יודעים ומרגישים שה' הוא טוב ומיטיב, אנחנו יודעים ומרגישים שכל המצבים שעוברים עלינו הם אך ורק לטובתנו, שיש רק מחשבה אחת שמניעה את כל העולם כולו והיא מחשבתו של הקב"ה להיטיב לנבראיו. אך מה קורה בזמנים שבהם אינו רואים את פני ה'? אומר בעל הסולם שיש ארבע מדרגות בהשגת ההשגחה הא-לוהית. אנחנו נעים בין המדרגות האלו בזמנים שונים ובמצבים שונים שאנחנו נתקלים בהם במהלך חיינו. ההשגחה הא-לוהית כלל אינה משתנה, והיא תמיד מבחינת "הטוב והמיטיב". מה שמשתנה זה ההשגחה שלנו לגביה.

המדרגה הראשונה היא של "הסתר בתוך הסתר". במדרגה זו אנחנו כלל לא רואים שהמאורע מגיע בהשגחה מדויקת מאת הקב"ה, אלא חושבים שאירע במקרה או בדרך הטבע.

במדרגה השנייה של "הסתר אחד" אנחנו כבר מזהים שהמאורע מגיע בהשגחה של ה', אבל חושבים שהייסורים שעוברים עלינו הם עונש שקיבלנו מאת ה'. כלומר, אנחנו רואים שיש השגחה, אבל מתקשים לזהות את ה"טוב ומיטיב" שבה. אנחנו לא רואים את פני ה' אלא את אחריו.

כל אחד מאיתנו מוצא את עצמו במצבים שבהם הוא מתקשה לראות את פני ה'. אבל אל לנו להתייאש מהדבר. להפך. אומר בעל הסולם:

"...ועל הזמן ההוא, אומר בן הא הא, לפום צערא אגרא [לפי הצער כך השכר] (אבות ספ"ה). שהיות שהשגחתו יתברך אינה גלויה... הנה בדרך זאת, נמצאת תמיד הבחירה בידי האדם אם לקיים רצונו ית' או ח"ו לעבור על רצונו, כי הצרות והמכאובים שמקבל, מביאים לו את הספק במציאות השגחתו ית' על בריותיו... ועל הזמן ההוא אומר הכתוב, 'כל אשר תמצא ידך לעשות בכוחך עשה' וגו' (קהלת ט'), כי לא יזכה לגילוי הפנים, שפירושו המידה השלימה של טובו ית' בטרם שישתדל ויעשה כל מה שאך בידו ובכוחו לעשות, ולפום צערא אגרא. אמנם אחר שרואה השי"ת, שהאדם השלים מידת יגיעתו, וגמר כל מה שהיה עליו לעשות בכח בחירתו והתחזקותו באמונת השי"ת, אז עוזר לו השי"ת, וזוכה להשגת ההשגחה הגלויה, דהיינו לגילוי פנים, ואז זוכה לתשובה שלימה, שפירושה "שב" ומתדבק בהשי"ת בכל לב, נפש ומאד, כמו שנמשך מאליו מצד ההשגחה של ההשגחה הגלויה." (הקדמה לתלמוד עשר הספירות נג-נד)

ההסתרה מאפשרת לנו את הבחירה ואת היגיעה. ללא הסתרה היינו רואים את העונג העצום הטמון במצוות ובדבקות בה' ולא הייתה לנו בחירה אם להתקרב אליו או להתרחק ממנו. וכשאנחנו יגיעים ומתאמצים להדבק בה' ולראות את פניו, אנחנו מקבלים רוח גבית וסיוע מאת ה' לחזור לשורשנו ולהגיע לתשובה שלמה, לגלות את פני ה' "לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו". ובחודש אלול, חודש הרחמים והסליחות, ההסתרה קצת מתעמעמת. המלך בשדה. מחכה לנו שנבוא לבקש פניו.

פניני שירה

(אהרן בס)

על עניים מבלי פת
על חולים הנאנקים בדממה
ונשמתם אור חמלה ענק
והמה החוצים בשממה

על בעלי הצדקה בסתר
על גומלי החסדים בצנעה
אשר תוף נשמתם פרוש
ותומכים מטים עקלקלה

על צדיקים וחסידים
לאלפים ורבי רבבות
המחביאים עצמם
שלא יקראו בשמות

עוד יכתבו
ספורי צדיקים
על הדור הזה

עוד תכתב גם אתה

עוד יכתבו
ספורי צדיקים
על הדור הזה

על אלו
שנלחמו בחשך
בתקוה אל האור
שנסו לנשם
עמק בתוף הבור

על יתומים ואלמנות
על בדידות בלי נחמה
על ערירים והורים שכולים
המטפסים אלי דמעה

על מעכבי חתון
אשר בלבם קנאה מסתרת
על חד הוריים
ואש בליבותם בוערת

האדם מתקן את העולם באותיות – האמנית אורית מרטין

www.oritmartin.com